

Puritaner vill städa bo

Smuts, sa antropologen Mary Douglas, är materia på fel ställe. Smuts är sådant som bör städas undan. Dammrullarna i hörnet, fett på spisen men också de kringlängda kläderna och den glömda anteckningsboken i kylskåpet.

KAMPEN MOT DE UDDA

Douglas definition är genialisk – den förändrar omedelbart smuts till en kulturell kategori. Smuts i hennes mening skapar ordning i vår vardag. På samma sätt som sanktioner knyts till sociala normer så förbinds olika rengöringsmetoder med smuts.

Det verkar som om det finns en sorts smutsens hierarki. Ett tunt dammlager på bordet väcker ingen större motvilja. En disk-bänk med kladdiga matrester, fett och gammal pastasås är småäcklig. En död råtta i sopskåpet är avskyvärd. Inom en och samma kultur finns det smuts som i stort sett alla tar rätt lätt på och smuts som utlöser mycket starka reaktioner. Men smutsens hierarki är säkert inte stabil i sina finare detaljer. Det finns alltid utrymme för individuella och lokala variationer.

Humanmateria

Douglas definition kan utvidgas till all den materia som har eller kan ha något slags mening. Kalla den för humanmateria. Det är sådant som handlingar, gester, ansiktsuttryck, symboler, texter, tal och estetiska uttryck.

Humanmateria på fel ställe är då en sorts smuts. Den som spottar i kyrkan väcker omgivningens rengöringsdrift. Men det är inte spottet som sådant, som en vätska med vissa kemiska beståndsdelar, som smutsar ned. Det är gester med dess uttryck av förakt och profanering som utgör humansmutsen.

Kastsystemet definierar den ooberörbara som oren. När någon ur de högre kasterna oavsiktligt råkar komma i beröring med någon som är oren måste han genomgå

rengöringsritualer. Annars förs smutsen vidare.

Överallt där det finns rengöringsmetoder finner man också smuts. I den katolska traditionen ger bikten och ångern av synderna (smutsen) prästens förlåtelse (rengöring). Folk som begär grövre brott städar vi undan och sätter i fångelse. Oljud, graffiti och skrämflockarna i parken är sådant som de flesta människor betraktar som "saker" på fel plats.

Städpatruller överallt

Ett samhälle eller en mänsklig gemenskap är inte möjlig utan någon ordning. Och heller inte utan att den ordningen försvaras. Därför finner man formella och informella städpatruller i alla mänskliga sammanhang. Kyrkan, staten och domstolarna har bekämpat syndare, upprorsmakare och kriminella genom tiderna. Föräldrar har strävat efter att

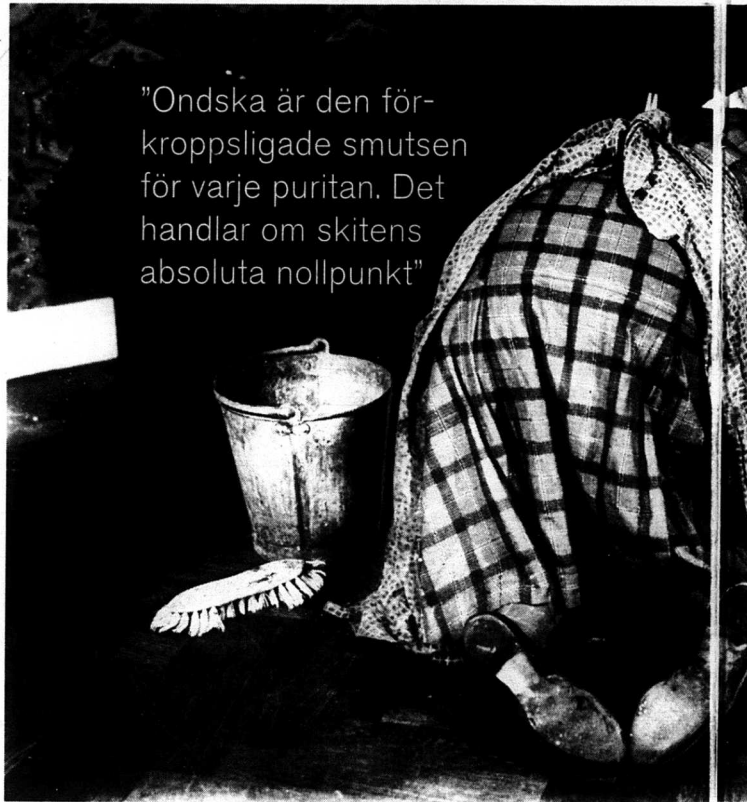
göra skotsamma (rena) medborgare av det uppväxande släktet. Rengöringsarbetet tar aldrig slut eftersom mänskliga ordningar är ömtåliga och föränderliga.

Driften att rengöra uppfattar jag som kärnan i den puritanska lidelsen. Den andra sidan av det är att puritanen uppövat stor känslighet också för små doser humanmateria på fel ställe. Jag misstänker att puritanismen vinner terräng i tider när osäkerheten ökar som följd av snabbare samhällsförändringar. Förändringar utmanar alltid någon ordning och lockar då fram den puritanska städpatrullen.

Med mitt synsätt är puritanismen något som fluktuerar i takt med samhällsomvandlingen. I lugnare tider väcks inte den puritanska lidelsen. Och så föremålet för lidelsen skiftar med tidevarv. Ibland är det en religiös ordning som måste rengöras, andra gånger en politisk eller kulturell.

Moralisk panik drivs alltid av lidelsen att rengöra. Jonas Frykman citerar en upprörd

"Ondska är den förkroppsligade smutsen för varje puritan. Det handlar om skitens absoluta nollpunkt"

Kyrkan, staten och domstolarna är några av samhällets mest ihärdiga städpatanter.

kyrkoherde från slutet av 1930-talet i boken *Dansbaneområdet*.

"Efter att ha fått känslorna till lagom temperatur genom den vidriga dansen och någon klunk sprit samt den demoraliserande negroida musiken går man till skrymslena kring nöjesplatsen och tillfredsställer sina sexuella begär."

Här kan man tala om puritansk lidelse och moralpanik.

Vital puritanism

Moderna människor – och sedan modernitetens genombrott har det funnits många moderna människor – tycks alltid tro att de (vi) har lämnat puritanismen bakom oss. Så

"Ryssland måste stänga sina gränser"

Det går att odla vindruvor i Sverige. Ryssland blir aldrig som USA. Dessa två ämnen har den ryska tidskriften Ogonjok skrivit om i sina två senaste nummer.

Anledningen är en nyutkommen bok som heter *Varför Ryssland inte är Amerika*. Den har givit upphov till intensiva diskussioner bland landets intellektuella, både traditionellt över vodkafaskan och på internet.

Ogonjok är ett illustrerat veckomagasin som har både *Life* och *Der Spiegel* som förebilder. Intervju med författaren Andrej Parsjev är den första i en kommande serie med rubriken "Rysslands väg" – underförstått in i framtiden.

GRUNDFRÅGAN I BOKEN, som har satt så många myror i landets ledande hjärnor, är vad 145 miljoner ryssar ska leva av. Parsjev påstår att Ryssland maxtalt kan klara av att försörja 15 miljoner invånare. Resten har landet inte ens råd att bränna i krematorier på grund av att oljetillgångarna har slutat. Mycket av Parsjevs dystra profet-

tor bygger på väderprognoser. Ryssland är helt enkelt världens kallaste land. Och därför vill inga utländska företag investera i landet, eftersom, med Parsjevs drastiska formulering, "en ryss behöver för sin överlevnad: vadderad jacka, filtstövlar, proteinrik kost och uppvärmd bostad. En malaysier: sandaler och bananer från närmaste palm".

Varor som tillverkas i Ryssland har därför inte en chans på världsmarknaden. Det är de höga produktionskostnaderna som sätter käppar i hjulet – inte den av hävd och tradition taskiga kvaliteten.

VIDARE PÅSTÅR PARSEJV att Ryssland inte heller kan försörja sin månghövdade befolkning genom att sälja råvaror till väst. Orsak: se ovan. Tillgångarna är nämligen på upphällningen.

– Vi äger 7 procent av världens oljetillgångar, säger Parsjev i inter-

Kallt, kallare, kallast – Ryssland i ett nötskal.

vjuv, men pyttelilla Venezuela äger 8 procent. Venezuela kan sälja sin olja, de har det varmt och gott i alla fall, men vi behöver värma våra bostäder.

Äterstär jordbruk och stenhård självhushållning. Parsjevs bok har skapat panik i

ryska intellektuella kretsar och journalisten som intervjuar Parsjev berättar hur han själv, efter att ha läst färdigt, börjat planera för att "sälja bostadsrätten i centrala Moskva, köpa ett hus på landet, två hästar, några vapen och en låda ammunition" tills han kom på att han inte kan odla några grödor över huvudet taget även om han skulle vilja.

Så – var finns lösningen?

Enligt Parsjev finns det bara en väg ut. Den går inåt. Ryssland bör stänga sina gränser för import av varor, sluta sälja ut sina naturtillgångar och satsa på inhemsk produktion. Fri handel ger han alltså inte mycket för, och konstaterar srylligt att "fri marknad är en myt som väst försöker pracka på oss. USA, till exempel, är inte ett dugg öppet för en fri marknad av billig arbetskraft".

Där måste man nog ge Parsjev en poäng.

Men även denne stränge profet av isolationism erkänner att Ryssland skulle ha svårt att helt ställa sig utanför världshandeln. Vissa varor måste onekligen importeras. Vilka

då? Kaffe förstås! Ja, det vore roligt om vår svenska nationaldryck skulle rädda Ryssland undan isoleringen! Men allvaret finns där.

PARSEJVS BOK VÄCKER GENSVAR hos en stor och inflytelserik grupp människor i Ryssland. Han är måhända en tok utan tillräckliga kunskaper i ekonomi (vilket han själv villigt erkänner) men skräcken han väcker är verklig. Ryssland i dag har inte mycket att komma med i globala sammanhang. Kapitalet strömmar ut ur landet, inte in, och det är ett oroväckande faktum.

Återstär växthuseffekten. Den sätter både författaren och repertoern som intervjuar honom stort hopp till. Fast då kommer Europa att kanske bli nästan som Florida och då blir Ryssland åter en panelhona på EU:s stora bal.

Frågan återstår: vad ska ryssarna leva av?

Vindruvor från Sverige, kanske.

INGA-LINA LINDQVIST

Författare

Källa: Ogonjok, nr 9 och 10, 2001